

TRONDHEIM KOMMUNE

Kommunalt råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne (KFU)

Vår saksbehandler
Ole Kristian Lundereng

Vår ref.
17 /9566/999//
oppgis ved alle henv.

Deres ref.

Dato
11.09.2018

Program, deltakelse og innmeldte spørsmål til fellesmøte mellom KFU og brukerorganisasjonene 23.okt. 2018

STED:

Bystyresalen i rådhuset (3.etg.)

PROGRAM:

- Kl. 17.30 Servering
Kl. 18.00 Utvikling av spesialpedagogisk arbeid i Trondheim kommune
- Oppfølging av rapporten "Inkluderende fellesskap for barn og unge" i Trondheim kommune
  - Visjon for byomfattende skoletilbud
- Kl. 19.00 Svar på innmeldte spørsmål
Kl. 20.30 Slutt

DELTAKERE:

1	Viktor Borge	Cerebral Parese Foreningen Trøndelag	
2	Lars Morten Lersveen	FFO Trøndelag	
3	Magne Skjetne	FFO Trøndelag	
4	Kari Frøseth Johansen	FFO Trøndelag	
5	Carola Peckolt	Hørselshemmedes Landsforbund, Tr.heim	
6	Marte Løvik	KFU	
7	Børre Lien	KFU	
8	Line Ingebrigtsen Fjørstad	KFU	
9	Håvard Ravn Ottesen	KFU	
10	Liv Marit Løkken	KFU	
11	Britt Elin Strand	KFU	
12	Gry Merete L. Johnsen	KFU	

Postadresse:
TRONDHEIM KOMMUNE
Bystyresekretariatet
Postboks 2300 Torgarden
7004 TRONDHEIM

Besøksadresse:
Munkegata 1

Telefon:
+47 95330000

Telefaks:
+47 72547684

Organisasjonsnummer:
NO 942 110 464

E-postadresse: bystyret.postmottak@trondheim.kommune.no

Internettadresse: www.trondheim.kommune.no/bystyret/

13	John Jacobsen	KFU	
14	Knut Otto Pettersen	KFU	
15	Ole Kristian Lundereng	KFU	
16	Tone Marie Bratseth	LUPE	
17	Maja Hassel	LUPE	
18	Betty Chinchá	Landsforeningen for polioskadde Tr.lag	
19	Gunnbjørg Lambertsen	Landsforeningen for polioskadde Tr.lag	
20	Åse Meslo Kleveland	Landsforeningen for slagrammede Tr.lag	
21	Anna Aakvik	Landsforeningen for slagrammede Tr.lag	
22	Einar Fiske	LHL Heimdal Saupstad	
23	Gunn Wold	LHL Trondheim øst	
24	Jakob Olsen	LHL Trondheim øst	
25	Bjørge Brattgjerd	LHL Trondheim øst	
26	NN	Mental Helse Trondheim	
27	NN	Mental Helse Trondheim	
28	NN	Mental Helse Trondheim	
29	Lisbeth Nygård	NAAF Sør-Trøndelag storlag	
30	Steinar Johnsen	NFU	
31	Eli Kvernes	NFU	
32	Liv Meisingset	NFU	
33	Sveinung Eiksund	NFU	
34	Kari Dragsnes	NHF Trondheim	
35	Karl-Egil Elstad	NHF Trondheim	
36	Alf Pedersen	Norges Døvblinde	
37	Eirik Roos	Rådmannens fagstab TK	
38	Jan Roger Wevang	Rådmannens fagstab TK	
39	Rune Kjenstad	Rådmannens fagstab TK	
40	Solveig Dale	Byplankontoret TK	
41	Torbjørn Modig	Sør-Trøndelag Parkinsonforening	
42	Torgeir Alvsåker	Sør-Trøndelag Parkinsonforening	
43	Astrid N Skauge	Sør-Trøndelag Parkinsonforening	
44	Solveig Fremstad	Trondheim Døveforening	
45	Tore Solem	Trondheim Døveforening	

INNMELDTE SPØRSMÅL:

Det er innsendt spørsmål fra ti organisasjoner til fellesmøtet. Disse fordeler seg slik på de ulike fagområdene:

Spørsmål 1, 2 og 3: Byutvikling

Spørsmål 4, 5, 6, 7, 8, 9: Helse- og velferd

Spørsmål 10: Oppvekst og utdanning

1. LHL Heimdal Saupstad

Ny rutestruktur fra august 2019 – Plan for informasjon og kommunikasjon med personer med redusert funksjonalitet.

Ved omfattende endringer, som planlagt i august 2019, vil effektiv informasjon og kommunikasjon være en kritisk forutsetning for at dette skal gå bra. Vi ber derfor om å bli orientert om hvordan nødvendig informasjon til personer med redusert funksjonalitet er tenkt gjennomført. Her tenkes særlig på personer med redusert mobilitet, syn eller hørsel.

Økt avstand til holdeplass, usikkerhet om når bussen går, hvor bussen går fra og hvor den stopper, flere problematiske av og påstigninger ved skifte av buss, kan bli utfordringer i overkant av det som personer

med redusert funksjonalitet makter. I sum kan dette resultere i at mange gir opp å bruke bussen. Det er vår overbevisning at opplegg som sikrer et positivt samspill med funksjonshemmede og deres organisasjoner (som LHL) vil kunne bidra til vellykket realisering av den planlagte ruteendringen. Hvordan ser ansvarlige på disse problemstillingene?

*Fagområde: Byutvikling
Grethe Opsal fra AtB svarer*

2. NHF Trondheim

a. Olav Tryggvasons gate.

NHF Trondheim's tilgjengelighetskomite har sett på de oppsatte sitte/hvileplassene på den nye miljøgata (Olav Tryggvasons gate). Vi kan ikke godkjenne de oppsatte/monterte bord og benker som er satt opp foran Dromedar kaffebar. Da benker og bord er fastmontert til underlaget er det ikke mulig å komme til med hverken manuell eller el-rullestol med tanke på deltakelse og likestilt bruk. Her bør det i det minste være plassert noen flyttbare stoler m/armlene og bord. Viser til Byggteknisk forskrift § 8-3 - uteoppholdsareal. Sitte/hvileplassene lengre opp i gaten er akseptable da disse stort sett er flyttbare bord og stoler som rullestol brukere kan benytte på en likestilt måte, men også her mangler stoler/hvilestoler armlener. Det må også bemerkes at der det er montert ramper har ikke disse sidekanter som forhindrer utforkjøring. Det forventes at Trondheim kommune tar tak og følger opp kravene til universell utforming.

*Fagområde: Byutvikling
Mari Hansen Eggen (kst leder for miljøpakken) svarer*

b. Rampe og trinnfri atkomst.

Norges Handikapforbund Trondheim registrerer at kommunen fortsatt er for restriktiv med å tillate utvendig rampe for eldre bygg. Vi vet at kommunen ønsker at ramper etableres på innsiden av bygget, men noen ganger er dette ikke mulig. Det er viktig at kommunen arbeider for at flere butikker og bygg ment for allmennheten får trinnfri atkomst, og ikke motarbeider dette når utvendig rampe er mulig uten at restareal på fortau blir for smalt. Hvilken strategi har kommunen for å bidra til at flest mulig bygg ment for allmennheten får rampe og trinnfri atkomst?

*Fagområde: Byutvikling
Solveig Dale (byplankontoret) svarer*

3. FFO Trøndelag

Framtidig busstilbud.

Kan mennesker med nedsatt funksjonsevne være trygg på at busstilbudet som iverksettes fra august 2019 i Trondheim, vil gi gode og trygge reiser for alle? Bakgrunnen for spørsmålet er alle de bekymringer våre medlemsorganisasjoner stiller seg etter hvert som tiden for kommende endringer nærmer seg. Dette gjelder alt fra billetteringssystemer, problemer for blinde/svaksynte, reisende med nedsatt hørsel og tilgjengelighet. Med tilgjengelighet menes både av- og påstigninger samt bekymringer om nedleggelse av holdeplasser. Bekymringsfullt er midtstilte holdeplasser på gatenivå, plass til eventuell nedfellbar lemm (ma. perrongens areal). Et krav må være at holdeplasser ved helse- og velferdssenter, kjøpesenter og legekontorer opprettholdes for kortest mulig gange med rullatorer og rullestoler. På et fellesmøte for 2 år tilbake hvor Miljøpakken takket for innspillet om reiseverter på de større overgangsplasser, hva er status her i dag. Gjeldene sjåførenes arbeidsoppgaver, her ber vi om opplag som viser bl.a. sjåførenes ansvar med å bistå reisene ved av- og påstigninger.

*Fagområde: Byutvikling
Grethe Opsal fra AtB og Mari Hansen Eggen (kst leder for miljøpakken) svarer*

4. NAAF Sør-Trøndelag storlag

Universell utforming og miljøhemmede.

Bakgrunn: I de fleste sammenhenger er det fokus på bevegelseshemmede, synshemmede og hørselshemmede når man snakker om universell utforming. Vi har full forståelse for at disse gruppene trenger universell utforming og tilrettelegging for å kunne delta i det offentlige.

Det finnes imidlertid en gruppe personer som ofte blir glemt i denne sammenhengen, nemlig de miljøhemmede. Dette er personer som reagerer på parfyme, tobakksrøyk, planter og blomster, teppegulv, dyrehår, levende lys for å nevne noe. Det å delta i et møte der det dufter parfyme kan være en utfordring og til og med umulig for enkelte personer. Vi kjenner til tilfeller der personer har måttet gå fra et møte for eksempel i kommunalt råd, der det har vært parfymelukt.

I tida før jul er det en utfordring med julestjerna, som mange blir syke av. Dyr på busser er også en utfordring for mange.

Dette er noen eksempler på utfordringer for miljøhemmede, og dessverre er det en del i denne gruppen som holder seg hjemme for å slippe å bli syk. Når man først får en reaksjon og for eksempel forverring av astmaen, tar det lang tid å komme til hektene igjen.

Vi ønsker å få mer fokus på dette, slik at det offentlige kan bli bedre i stand til å tilrettelegge for alle grupper.

Fagområde: Helse og velferd.

Eirik Roos (rådmannens fagstab) svarer

5. Mental Helse Trondheim

Brukermedvirkning.

Mental Helse Trondheim viser til innsendte spørsmål til forrige fellesmøte og ønsker å få vite hva som er gjort i forhold til å ta temaet opp i KFU sine møter, og hvordan KFU og Trondheim kommune følger opp de tankene som ligger til grunn i henvendelsen vår fra tidligere i år?

I tillegg vil vi gjerne ha besvart de spørsmålene vi meldte inn til vårens fellesmøte:

1. Hva gjør Trondheim kommune med brukermidvirkning?

- a. Hva er brukermidvirkning for Trondheim kommune? Hva ønsker Trondheim kommune å hente med engasjement rundt brukermidvirkning? Hva er mulig å oppnå med brukermidvirkning?
- b. Er det prioritert i Trondheim kommune? Prioriterer Trondheim kommune å informere om brukermidvirkning til tjenestemottakere
  - Tjenesteytere
  - Ansatte
  - Organisasjonen
  - Staben
  - Politikerne
- c. Har Trondheim kommune klare erfaringer med brukermidvirkning? Eksempler på god midvirkning? Eksempler på dårlig involvering?
- d. Er det meningsfullt å satse på brukeres erfaringer?
- e. Hva mener Trondheim kommune kan gjøres for at brukermidvirkning skal ha mer nytte i framtiden? Er det viktig med informasjon? Er det viktig med oppgradering av fokus? Er det viktig å få til brukermidvirkning på individnivå?

2. Hvordan ser Trondheim kommune på brukermidvirkning i nasjonalt perspektiv?

- a. Hva er brukermidvirkning?

- b. Hva kan det brukes til?
- c. Hvor brukes brukermedvirkning best?
- d. Hvem er viktige medvirkere?

Brukermedvirkning er fortsatt et meget aktuelt tema, som vi mener Trondheim kommune ikke har håndtert godt hver gang. Etater innenfor Trondheim kommune definerer i for stor grad hva de kan hente ut av brukermedvirkning. En viktig hensikt med brukermedvirkning bør være at "lave stemmer skal også høres", og at det derfor må være stor forståelse for at det som aldri er sagt før, kommer fram.

Fagområde: Helse og velferd
Eirik Roos (rådmannens fagstab) svarer

6. Mental Helse Trondheim

De kommunale treffstedene.

Det er foretatt en del endringer i forhold til drift og innhold i de kommunale treffstedene. Brukerne opplever endringene som problematiske. Hva vil skje med de kommunale treffstedene i framtiden? Hvordan ser Trondheim kommune på behovet for lavterskel treffsted for byens befolkning, når menneskene som bruker dem finner mindre nytte og trygghet ved å bruke dem? Vil Trondheim kommune samarbeide mer med de frivillige organisasjonene for å skape trygge treffsted?

Fagområde: Helse og velferd
Hilde Hustad Evjen (enhetsleder for botiltak og treffsteder) eller fagleder svarer (avklares i neste uke, pga ferie).

7. Hørselshemmedes Landsforbund, Trondheim.

- a. Hvilke muligheter for rehabilitering/habilitering tilbys personer med hørselsrelaterte utfordringer i Trondheim kommune? Hvilke aldersgrupper gjelder tilbudene for?
- b. Hvor stor stillingsprosent har hørselskontaktene i Trondheim kommune? Har hørselskontaktene audiologisk kompetanse?

Fagområde: Helse og velferd.
Terje Woldseth (Helse- og velferdskontor Lerkendal) svarer

8. Hørselshemmedes Landsforbund, Trondheim v/Ragnhild Hauan

Tolk på offentlige arrangementer.

Trondheim kommune har siden 2015-2016 (?) bevilget 200 000 kr til tolking på offentlige arrangementer. Dette gjelder da både tegnspråk og skrivevolking. Dette er noe brukerorganisasjonene Trondheim Døveforening og HLF Trondheim (Hørselshemmedes Landsforbund) setter stor pris på. Vi er glad for at Trondheim kommune er en kommune som ser viktigheten av dette. Og så vidt vi vet - en av de få - om ikke den eneste kommunen som har bevilget penger til et slikt tiltak.

Trondheim Døveforening meldte inn en sak angående midlene til siste fellesmøte mellom KFU og brukerorganisasjonene, 3.april 2018. Nå ber vi om en evaluering av ordningen "tolk på offentlige arrangementer" (skulle visstnok evalueres etter en tid). Bevilget beløp - er med på å øke tilgjengeligheten i det offentlige rom for døve og hørselshemmede. Veldig mange av arrangementene er blitt tegnspråktolket, færre er blitt skrivetolket. Skrivevolking er vesentlig dyrere enn tegnspråk tolking. Og det har sammenheng med bruk av utstyr, som skjerm etc. Interesseorganisasjonene ser også behovet for å få flere arrangementer for barn og unge tolket. Vi ønsker å påpeke at arrangement som er både tegnspråk - og skrive tolket hjelper flere enn bare målgruppa. De aller fleste kan nyttegjøre seg skrivetolking. Dette er et svært inkluderende tilbud.

Interesseorganisasjonene har, sammen med "Ressurssenteret for hørsel og syn", samarbeidet for å finne arrangementer som er aktuelle for tolking. Vi synes vi har lykkes ganske godt med dette i forhold til de ressursene vi har til rådighet.

Det som er gledelig er at noen av arrangørene etter hvert har tatt kostnaden med tegnspråktolking selv. Dette gjør jo at vi kan bruke pengene på andre arrangementer- nye arrangementer.

Vi som interesseorganisasjoner ønsker å få flere arrangementer både tegnspråk- og skrivetolket. For å få til dette må støtten økes.

Som tidligere nevnt, så ønsker vi en evaluering av ordningen.

Fagområde: Helse og velferd

Terje Woldseth (Helse- og velferdskontor Lerkendal) svarer

9. Trondheim Døveforening v/politisk utvalg

Arbeidsmarkedstiltak for tegnspråklige i Trondheim.

Bakgrunn: Etter flere signaler fra både instanser og privatpersoner om manglende tegnspråklig arbeidsmarkedstilbud for hørselshemmede i Trondheim og Sør-Trøndelag, sendte Trondheim Døveforening i mars 2017 et felles brev med tittel «Behov for arbeids- markedsbedrift for tegnspråklige i Trondheim» til NAV Sør-Trøndelag (nå Trøndelag) og politikere i Trondheim kommune, der vi uttrykte et prekært behov for at det ble opprettet en arbeidsmarkedsbedrift for tegnspråklige i Trondheim. (Brevet er også vedlagt denne mail).

Behovsgruppen er i hovedsak hørselshemmede og tegnspråklige som gjennom flere år via NAV arbeid ikke har lykkes å komme i arbeid, men består også bl.a. av hørselshemmede som mot sin vilje har fått innvilget uføretrygd, men som egentlig ønsker og har behov for arbeid. Mange har etter hvert fått til dels store utfordringer og / eller tunge livssituasjoner, og har behov for arbeidspraksis/arbeidsplass i et tegnspråklig miljø slik vi tidligere har beskrevet.

Som støttespillere for å løfte behovet politisk og i NAV er lokale psykiatri- og ressursentre, NAV Lerkendal, NAV HMS Trondheim og andre både kommunale og private aktører som jobber tegnspråklig og/eller med tegnspråklige.

I mai 2017 fattet bystyret følgende vedtak:

“Bystyret viser til dialogen som rådmannen har hatt med NAV Sør-Trøndelag vedrørende status på arbeidet med døve og døvblinde. Bystyret ser positivt på dialogen og planlagt møte mellom NAV, døveforeningen, hjelpemiddelsentralen og NAVs spesialenheter for å se på videre utvikling av arbeidsmarkedstiltak til gruppen døve og døvblinde.

Delprosjektet som NAV-kontorene har deltatt i med sikte på å utvikle bedre metoder for arbeidsrettet oppfølging av brukere med tegnspråk som førstespråk, er et viktig ledd i dette arbeidet. Bystyret understreker at det er viktig at dette arbeidet videreføres.

Bystyret mener videre at innhenting av erfaringer fra arbeidsmarkedsbedrifter som spesifikt er rettet mot gruppen døve/hørselshemmede og døvblinde vil være av stor betydning. Bystyret ber rådmannen komme tilbake med en sak om hvordan vi kan legge arbeidstiltak inn i ordinær drift tilpasset denne målgruppen.”

Hvordan går det med dette prosjektet? Og får vi bli med videre i prosjektets utvikling?

(PS: Trondheim døveforening har levert et omfattende brev hvor de redegjør for bakgrunn for spørsmålet. Teksten over er et utdrag fra dette. Rådmannen har fått oversendt hele brevet)

Fagområde: Helse og velferd

Ingvild Heggstad (rådmannens fagstab) eller Asbjørn Strømmen (rådmannens fagstab) svarer

10. LUPE.

Dialogmøte.

Vil kommunen tilrettelegge dialogmøte med aktuelle brukerorganisasjoner gjeldene behov for godt tilrettelagt spesialundervisning?

Fagområde: Oppvekst og utdanning

Spørsmålet er trukket

Med hilsen

Kommunalt råd for mennesker
med nedsatt funksjonsevne

Marte Løvik
Leder

Ole Kristian Lundereng
spesialkonsulent